

DRUGA STRANA ZRCALA

ANDRIANA ŠKUNCA

SADRŽAJ

DRVOREZ IZ 1493.	1
Drvorez iz 1493.	2
Škarama oblikujem zamišljeno	3
Oblak	4
Bilježnica	5
Vjetar	7
Staro groblje	8
U tišini	9
Tumačenje cvijeta	10
Šišmiš	11
Na trgu	12
Putovati i ništa drugo	13
Nin	14
Mendula	15
Pritegnuti za stalnu studen	16
Dan se dijeli	17
Blizina	18
Kamen sa žala	19
Prekrižena riječ	20

DRUGA STRANA ZRCALA	22
Uzimam papir	23
Stolica	24
Sjećanje	25
Punta Luna	26
U zajedničkoj igri	27
Vidim te	28
Izjutra	29
Vidljivo s nevidljivim	30
Druga strana zrcala	31
Na Žumberku	32
U zatišju	34
Sve te je manje	35
Silvestrovo	36
 ZA STOLOM	 37
Trošnost	38
Sobe	39
Nekad	40
Kuhinja	41
Premještam stvari	42

Pisma majčina brata Josipa iz 1914. i 1915.	43
Suhozid	44
Kasno ljeto	45
Djedov vrt	46
Crtež	47
Kočar	48
Puževa kućica	49
Nakon kiše	50
Tihi pohod	51
Noću	52
Oni za vratima	53
Zgusnuta crnina	54
Čuvarica odsutnih	55
Skupa s utvarama	56
 ZDUŠNA OBOSTRANOST	
Tonko Mareović	57
 O autorici	62
Impresum	64

DRVOREZ IZ 1493.

DRVOREZ IZ 1943.

Pavici

Na drvorezu iz 1493. jedrenjak uz obalu. Uz njega drveni trupci, alat, užurbani graditelji. Tesari dlijetom ljušte grede sve do zamišljenih potankosti.

A jedrenjak se otima rukama čuvara, odriče sitnih manjkavosti, u želji da se oslobodi i krene, odmjeri s daljinama. Sad, kad su mu očvrsnula bolna mjesta, uspostavila se ravnoteža, razvila ljubav prema pučini. Iskušavaju ga podvodne struje, val, tijek vode koja odnosi pijesak, alge, komadić tla.

Teži postojbini s onu stranu zbilje, za kazaljkom kompasa, povicima mornara, škripom kormila.

Između plime i oseke, nastoji svladati budući gubitak, obrub dalekog zrcala. Kapi mora osušene u daskama, staklena zrna drobe se na vjetru.

Davno već olupina, trula daščica koja pluta svijetom. Pocrnjela mrlja, oljušteno ime, suh otisak.

ŠKARAMA OBLIKUJEM ZAMIŠLJENO

Škarama izrezujem veliki komad na niz manjih, naznačujem oblike što izvire iz pritisaka dviju suprotstavljenih oštrica. Učvršćeni na sredini, kraci tijesno okružuju jedan drugoga, liježu u isti smjer.

O naporu prstiju ovisi ishod. Treba svakako oblikovati misao, imenovati prisutno. Najteže je izrezati krug, zaobliti ga tako da ne popuca. Steći vještinu.

Zamišljenim oslobađam unutrašnja svojstva rezanog.

Platno, konac, papir, vuna, ostatak su neuhvatljivog.

OBLAK

Jedne smrt pretvara u prah, u otisak vlastita nijekanja, drugi ispare u oblak.

Potom putuju nebom kao što su gazili zemljom. Onaj tko je duže hodočastio, lebdi dalje, nošen prema mjestima što ih je posjetio za života. Putovanje je širenje, pripitomljavanje nepoznatog.

Gledajući oblake razabirem životinje, ljude, ključanicu neba. Mrtvi me pohode na jastuku. Kojeg se sjetim, taj me dozove.

Oblak je stado prozirnih ovaca na nebeskoj livadi. U plavetnilu lijepi se za vjetar koji ga raspršava.

BILJEŽNICA

I

Kako god okrenula stranice, njihova bjelina je ploha iz koje čitam slova. Nevidljive crte pomažu svemu što se sabire.

Papir na stolu, tihi svijet.

II

Pišući pokušavam pomaknuti riječi, izmijeniti im oblik, rastaviti ih i ponovno prikupiti. Koliko mogućih slika u mislima. Dodajem viđeno: tanjur, knjiga, kruh, tinta. Riječ-prostor približava sve što je daleko.

Oslobođene rubova, stvari se pokazuju iznutra, iz jezgara prašine. Sve se miješa razmrvljeno u rukopisu, gubi svojstva.

Olovka za sobom ostavlja miris šume, smolu, dio putovanja od postanka do stla. S nje na papir klizi rečenica.

Pomiče ruku, iskušava.

III

Dodiruju me stranice neke druge zbilje. U trenutku dok pišem, ono o čemu razmišljam izduži se, naprsne i preobliči na nov i nepoznat način.

Čestice slova sliježu se na papir.

Moglo bi se reći: krhotine stvarnog djeljive su s nestvarnim. Omekšali predmeti, udubljeni zidovi, propusni podovi. Odozgo struje vjetrova izoštravaju vid.

Zrak se rasprskava u ljuske svjetlosti.

IV

Vrijeme prolazi mimo promjena u sobi. One se skupe u vrhu olovke.

Sve se brzo otvara nevidljivom.

V

Slova su pukotine u koje zapisujem: stol, riba, čaša crnog vina. Boja, miris i okus. Tekućina iz koje se isparuju daleka polja, sparušene trave. Opojnost dana i trpkost noći. Vino gozbe i vino žrtve.

Žutica i brajda.

Papir i vino, gustoća u kojoj se ogledaju strop, mušica, sjena.

Dan je uspravan, noć plegla uz putove.

VJETAR

Iskidan škrapama mrví se vjetar. Vuče se klancima, poljima i uzduž kuća. Uzvrća udarcem, silovitim naletom u namjeri da skрати i što prije dovrši put.

Snaga razbijena o krajolik, razvučena dračama.

Prošupljen leži u podnožju brijega. Sustižu ga vlastiti ostaci, skupljaju se u klupko iz kojeg će zacijeljeni jurnuti.

Slijepljen zrakama sunca, zgusnut, pokušava iznova.

STARO GROBLJE

Potrli se križevi. Porušeni zidovi ne otvaraju ništa zauzvrat.

Borovi dijele zrak. Zrna prezrelih vlati dopunjuju prazninu.

Nikakva poruka ne stiže s humka odakle je nekad dolazila. Kasno je za misao koja bi da doknadi propušteno.

Morala bih iznova tražiti kamene natpise, staze, krhotine spomenika.

Paučina štiti njihov uzmak.

U TIŠINI

Tišina izjeda stvari, sužava glas. Postoji samo jedan zvuk, naličje svega što nas je napustilo.

Riječi odlaze i dolaze. Nitko ih ne zadržava. Od tanke su pređe i svagda se malo kolebaju.
Moglo bi biti to što se izgovara, ali i ne mora.

Svim gluhim zidovima, govoriti nijemim dlanom.

TUMAČENJE CVIJETA

I

Pupoljak opipava zrak oštrim vrhom koji se polako rascvjetava. Dan se u njemu ogleda i čeka.

Grane potpomažu cvat, stablo peteljku za koju se pridržava list. Čuvaju u sebi smjenu dana i noći. Raspon mijena.

II

Kad sa cvijeta otpadnu latice, osuše se lapovi, ostaje oprášena jezgra koja raste iz ogoljelosti. Potreba da se riješi suvišnih izraslina sili stapku da zadrži samo plodnicu.

Slatkoća cvijeta prerasta u nutrinu ploda. Njegov se miris poslije širi iz prezrelih sokova.

ŠIŠMIŠ

Šišmiš prosijeca večer koja se za njim osipa. Priziva ga mrak i raste s njegovim krilima.

Oživljuje tkanje crnog.

Iskidana tmina tijelo je miša što je slijep uzletio u nevid. S njim u sobu ulazi san.

U noći budi svoj utihli odraz, ona je njegov dan.

NA TRGU

Odakle je ova večer? Kao da je reflektor rastjeruje u filmu. Netko me je narisao na platnu noći, pokrenuo glas koji se gubi.

Doba ni zimsko ni jesensko. Zadnji dani ljeta u bodljama. Ogoljele krošnje namataju paučinu neba. Niti se zapliću o jezik, stežu mukotrpnost trga.

Park u osušanim biljkama, izmorene klupe. More urasta u pomrčinu.

Otopio se vjetar u tamnom tijeku. Slike crnila primiču daljinu.

PUTOVATI I NIŠTA DRUGO

Slavku Mihaliću

I

Glazba pomiče zidove u koje se taloži. Stvari što nas okružuju postaju rukopis sna. Netko ulazi, traži, nečija nas ruka želi zadržati. Ali mi smo već vani u bujanju mraka.

II

Ura uvučena u glazbala odzvanja s vlastita tornja. Budi se papiga papirnatih očiju. Htjeli bismo nekamo, makar u sebe.

III

Danima već maštamo o odlasku. Sjećamo se svega što se može dogoditi. Sva putovanja usuta u jedno. Soba se polako udaljila ostavljajući nas ranjavoj zbilji.

Sve umorniji ulazimo u predio koji nas je stvarao.

NIN

U Nin treba ući s one strane odakle se grad otvara polako, težinom prisnosti. Svaki je kamen poruka i mjera. Kosturi nalegli jedni na druge.

Kako spasiti slojeve ruševina koje otkrivaju različito?

Između iskopina vidljivi su izmiješani tragovi života i smrti. Premda treba još tražiti, ostaci hrama, trga, ognjišta, pokazuju kako očuvano uvećava sliku povijesti.

Olupina starohrvatske lađe suši se nasukana na vlastito kopno. Bedemi je štite, brane od moguće propasti.

MENDULA

Dok se lagano zatvara u tvrdi plod, mendula u sebe slaže sol i svjetlo, prašinu s puta. Sve što u preobrazbi skupi laticama i upije tućcima, poslije iskušava u jezgri.

Iz godine u godinu stablo se grana između razjedenih zidova. U siječnju iznenadi cvatom. Usred hladnoće bremenito medom. Obilje peluda u srcu zime.

PRITEGNUTI ZA STALNU STUDEN

I

Ući u smrt, u ništavilo što kruti lice i stopala.

Prije nego se javi, okreće nas smrznutoj plohi svemira, noćnoj poledici koja zatvara vrh neba.

Uhvaćeni u suodnos promatrača i promatranika, što reći? Kako podijeliti žalost sa sjetom onoga koji nas ostavlja?

II

Nakon smrti najbližih, nema nas tko pokrenuti. Ni daška vjetra u sleđenu rublju. Nigdje zvukova razbijenih o dan.

Zatečeni prazninom žurimo na mjesta gdje se sve polako razlaže i oduzima.

DAN SE DIJELI

Trstikom zaparam podne, dan se dijeli u mrežastu paučinu. Mala izbrušena ticala kidaju svilu koja pridržava svod. Prazno miruje kružnica sata. Nijedna se žilica nije uvukla u svoj rast, nikakva nada zaiskrila u napukloj čeljusti.

BLIZINA

Vasiliju Jordanu

Stvari što su rasle s nama, koliko puta jedina utjeha. Njihova blizina veliko je olakšanje, znak da smo već dugo ovdje, svagda skloni darivati im oskudicu.

Lica koja pamtim zrače s površine, kao i vrijeme što ih je prije nas dodirnulo.

KAMEN SA ŽALA

Kamen sa žala otežao u ruci. Iz njega zrače sparina, zrnca ljeta, suhoća morske trave.

Školjke u njegovim šupljinama podloga su kamo priliježu dlanovi u potrazi za svjetlom.

Čuvam ga tamo gdje se skuplja sve što pomaže njegovu rastu - prašina, izbivanje, zaborav.

PREKRIŽENA RIJEČ

I

Razmišljam o prekriženoj riječi. Je li umrla ili se zakukuljila, ovila grafitom, uvukla u bijelo? Čeka trenutak svjetla.

Ako zapinje u rukopisu, možda želi da je izvučem, privedem s drugim riječima?

Dode li nezvana, stoji na neispisanoj stranici, progriza rešetke koje su je zatvorile.

Ugurana težinom olovke, je li nestala ili priziva jedva vidljiv otisak?

II

Nisu sve riječi jednako osporene. One u zagradama mogle bi se vratiti.

Precrtane se s naporom čitaju.

Išarane je teško izvući iz mreže i samo im se u naznakama probija smisao.

Izbrisane se riječi slute po blijedu tragu.

Upijene u papir, nevidljivim putovima otječu u utočište koje ih čuva.

III

Jače riječi istraju u kušnjama. O njih udara odjek vremena.

Među drugima nisu zaboravljene.

IV

Kamo s riječima koje izbijaju poput klica? Lebde u mjehurićima zraka oko stola. Iz njih se vrhom pera odruni bjelina, zrna slova, oslobođena silina.

Pritisnute na dno papira opet se dižu.

DRUGA STRANA ZRCALA

UZIMAM PAPIR

I

Uzimam papir i čekam. Sjećam se: bila si ovdje za stolom što je jednako prisutan. Ništa mu ne fali, ni rubovi, ni površina. Pa ipak, ruka se oslanja o prazninu.

Tek dan osame, a šutnja udara brišući tvoju sliku.

Trak sunca u kasno poslijepodne osvjetljava prag. Kasnije, u noćnoj oskudici suvišni predmeti: zrcalo, čipka, plan otoka.

Nema ničega – govorila si.

Naprotiv, sve je tu – rekla sam.

II

Još su se jednom prelomili naši svjetovi. Ipak, kazala si: Postojimo samo ondje gdje smo skupa.

Ponovno uzimam papir, štitim te od zaborava.

STOLICA

Stolica na kojoj si često sjedila i sada je na suprotnoj strani, manje stvarna. Potporanj zidu i vlazi koja silazi s kišom.

Pokušavam je pomaknuti. Malo prašine s naslona dopunja zamišljeno.

Istrošena, ona se raspada polako, kao što se rastače mašta. Dodir izvlači šum oslobođen rastvaranjem.

SJEĆANJE

Pamtim kako se tvoja ruka bližila mojoj. Sjedinjena s prostorom doticala svjetlo na vrhu sjene. Sjećanje skuplja prste svijene dodirom i njime opisane.

Oblik tvog dlana u zapamćenom. Dolazi u susret, otvara se u samoći, raste i razlijeva izvan zaustavljene kretnje.

Uspomene su zadržale nešto od vremena u koje smo odlagali prisnost da bismo je dvostruko darivali. Jedan pokret objašnjavao je drugi, riječi ih vezivale.

Tvoja sklonost svemu što bi moglo nestati predaje ih zaboravu.

PUNTA LUNA

Kažeš: tu su nabori kopna veći za svoju širinu. Jezik otežao od kamena. Napregnuto nebo, tekući kutovi. Morske struje ispiru škrape. U njima se rascvjetava katran. Odlazi s njihovim tijekom.

U ZAJEDNIČKOJ IGRI

Iz daljine dodajem ti svojstva oko kojih se širi nov i pouzdan svijet. Koliko god pričala o prizorima koje želim dijeliti s tobom, ti ih svagda poričeš. Govor nam je štap koji se u hodu troši.

Kad bi tvoja riječ dopunila moju i kad bi moja poduprla tvoju, ojačali bi naši glasovi.

Sve što želim reći zapinje o zbilju, gluho se urušava. Potpomažemo se pričom u zajedničkoj igri, a svako se slovo sve više udaljava.

VIDIM TE

Ulaziš u sobu korakom koji uvijek malo zaostaje. To što ide ispred tebe pritisak je koji sam dolazi i odlazi. Može li se vratiti nezaustavljiva lakoća pokreta koji su lepršali oko nas?

Otkinute riječi, lice bez svjetla. Što to udara po mojim leđima?

Pišem ti bez snage da išta ojačam. Sve što nas je grlilo bježi na suprotnu stranu. Pokušavam se približiti putem koji je potrošen.

Nema te, nisi tu, ni kad se rukama vješaš o moja ramena.

Pišem ti. Dodirujem te iznutra gdje se sklopčala tišina i polako je osmišljam. Još te jedino samoćom mogu taknuti, prepustiti uspomeni koja se razlistala oko tvojih prstiju.

Čini ti se na trenutak da se ljubav vratila. Otvaraš pismo, sastavljaš riječi u govor koji svjetluca na tvojim usnama.

Vidim te u bijelom; smiješiš se, smijem se: papir otvara san.

IZJUTRA

Izjutra peremo lice u vodi koja nas polako razdvaja, vlaži govor, naglašava ono što se željelo prešutjeti. Nazirem te u zrcalu mimo kojeg idu riječi, dodaju se ručnici, usputni dodiri.

Sapun, košulja, sve što nas prati u rastanak. Rastežemo s vremenom. Miris kave, maslac, preprženi kruh.

Nebo se uvlači u prozor, proširuje jutro.

Nešto u tebi želi dalje, u drugi neiskušani svijet. Kako reći da sve što nas može izmijeniti posjedujemo u sebi?

Ne brini, ljubavi, lagano ću pridržati vrata da ne odjekne praznina, izvaditi ključ, obrisati sjene po zidovima. Spokojno siđi na ulicu, niz park, uz ptice.

Već u prvom gustišu, između vrba i topola, postat ćeš jedno s listom, posve se prepustiti danu.

VIDLJIVO S NEVIDLJIVIM

Brda se rastvorila, u široku dolinu propustila pašnjake. Sjene se utrkuju s konjima, sele s mjesta na mjesto.

Pomažeš svemu što slabi na zalasku dana kad svjetlo prelazi u stvrdnuti lanac planina koji bi nas zadržao na pola puta, u središtu nizine.

Ono što se sluti u brzini kojom se vozimo, samo su utvare: grad na brdu, ponornica između ruševina, mnoštvo iskrica s mokrih livada.

Putujemo s otoka na kopno, preko ugaslih leševa, životinjskih kostura, kao što idu vojske s jednog ratišta na drugo, vukući za sobom rasklimana kola.

Čini se da opet nešto gubimo ili dobivamo, izmjenjujemo suprotne strane, vezujemo put u čvor, spajajući vidljivo s nevidljivim.

DRUGA STRANA ZRCALA

S druge strane zrcala troši se i raspada sve što smo skupljali ispred njega. Slike upijane godinama, ljušte se u tamnu središtu.

Zatvorila se prozirnost, svezala u mrlju. Vrijeme se odvaja od podloge na kojoj se zakorilo.

Uzalud pokušavam zagrepsti po slijepoj površini, dozvati iščezli odraz.

Riječi zastaju pred nepropusnim.

Možda bi trebalo zapaliti svjetiljku, razgoriti nataloženu tminu? Gledam požutjelo staklo i nigdje te ne vidim.

NA ŽUMBERKU

I

Zimsko sunce za kojim se uspinjemo spiralama Žumberka, mijenja se u gustoći osušena vrijeska.

Udaljavaš se u svijet u kojemu te ne mogu dosegnuti.

Hrast lužnjak drži se napuklih peteljki, šumeći poput suhe kiše.

Zatvori oči i slušaj: sudaraju se stakleni listovi.

II

Oslanjamo se na urušeni bunar, vičemo u dubinu. U crnom odrazu, ustajaloj vodi, daska slična poklopcu lijesa.

Na brijegu crkva. Križevi duboko u zemlji. Po mekim grobovima smrvljeni ugljen. Humci niz kosinu. Mrtvi prepušteni jedni drugima.

Vidiš: kuće po hrptovima brda žele se zbližiti u smrti, biti zauvijek na okupu. Nigdje vrata, ograda, tragova koji bi dozivali pohode.

Između crkve i groblja nekoliko uvelih vijenaca, kost, truli panj.

III

Po tlu češeri. Stavljáš poneki u moje dlanove.

Krenuli smo puteljkom za blještavilom oblaka u koje hlapi dan. U rukama darovi: tamno šumsko zlato.

Još je puno duguljastih češera ostalo visjeti u rastočenim jelama čuvajući grane od prejaka svjetla.

Sve drugo je privid: magličasti toranj, krik ptice.

Čime da te zadržim?

U ZATIŠJU

Putujemo u snijeg, niz ravnice, a za njima zaleđene krošnje pridržavaju nebo.

Sunce sja s utišana plasta i zametenih puteljaka. Anđeli staklenih krila uzlijeću iznad zlatnih voda.

Ulazimo s druge strane pokrivača otvrdla u grudama. Dijelimo strane vidokruga, dograđujemo prizor riječima što oblikuju nov krajolik.

Lebdi magla iznad šumskih usjeka. Poneki kos u niskom letu uz grm.

Kažeš: negdje sam u svemu tome, a opet malo dalje.

Što nas je razdvajalo, sada nas spaja: prikrivena polja, pašnjaci, poništene nazočnosti.

Ljubav se vratila, meka rukavica s koje se otapa zima.

Nešto se prisno uvuklo u zatišje pahulja: potoci obrubljeni odrazima, sjenici, križevi na raskrižju ukrašeni ledenim cvjetovima.

Putovanje vraća raznobojne točke svjetla, uzavrele slike što su se ohladile: oznojeno blago, ljude s kantama mlijeka, stari bicikl naslonjen na drva.

SVE TE JE MANJE

Svakim danom sve te je manje. Dođeš, odeš, ništa od tebe ne ostaje. Samo umorno lice, san što te obuzima zarana, već s prvim sumrakom.

Govorimo malo kao da je sve rečeno pa se ne želimo ponavljati. Čak se ne dotičemo. Pokoja čaša piva, sir, masline.

Što je? – pitam.

Ništa – odgovaraš. I tako između ništa i ništa otječe naše vrijeme.

Onda se nešto vrati iz početka, zasvijetli u zidovima. Soba postaje pretijesnom za pramen magle, za krošnje pune inja. Riječ se ledeni, puca na usnama.

Što je hladnije, to smo bliži lažnim vatrama. Idemo za svime što nas je napustilo; čini se, ponovno će doći: prigušeni dah, drhtanje, obilje rečenica.

Držeći se za ruke tvorimo karike što odzvanjaju negdje izvan nas, vežući nas s nekim drugim ljubavima.

SILVESTROVO

Soba se uvećala i pokrenula u staklima. Ondje te ponovno vidim kao mnogoliku radost koja se ponavlja.

Kažeš: Sveti Nikola daje sam sebe na dar košarici što visi do njega.

Kuglice s bora šire posustalo vrijeme. S klonulih grana uzdiže se staklena ptica.

Prelazimo iz jedne u drugu godinu zadržavajući nakratko sve što nas ostavlja.

Svijeće po zidovima. Koliko će rasuta svjetla ući u nas ? Hoćemo li ga moći iznova darivati?

Govoriš: Anđeli se ne mogu dijeliti, svatko ima svoga. Možemo li ih bar zamijeniti?

Ogledavamo se u otopini voska trošeći se s njim. Sjedimo nasuprot iglicama tješeći se davnim danima.

Izgorjela čađa prekriva minulo.

ZA STOLOM

TROŠNOST

Ocu

Brodovi iz tvog sjećanja plove niz otoke što se šire. Sve se manje ljudi vraća kućama.

Pamćenje dodaje nešto od prošlosti. I premda ne vidiš, nad morem je drugi otok, na njemu polja, čisti vinograd. Na svakom listu kap znoja, jeka zvona. Muka što te vezivala za zemlju.

Što reći o trošnosti koja je načela sve što si čuvao: motiku, stilju, kuneštru, brunac?

Vrijeme se rasplelo po izjedenim, bezbroj puta taknutim stvarima, kao dodir ruke koja tješi i pomaže.

SOBE

Velika soba okrenuta je moru, mala Velebitu. I u jednoj i u drugoj tmina.

U mraku se svaki put nešto javi, pomakne od starosti. Kamen i drvo odijeljeni crnilom.

U maloj sobi manje je šumova i slika. Pogled zatvara nova kuća, planina u daljini. Tvrđi je mrak i sve se u njemu može zatvoriti.

U djetinjstvu spavala sam u velikoj sobi. U njoj je i danas pokućstvo od orahova drva s Kavkaza. Je li to doista kavkaski orah ili su ga tako prozvali po izduženim glavama, nalik na tatarske, koje otvorenih duplja gledaju u nas? S vratnica ormara, s noćnog ormarića, odasvud nepopustljiv pogled.

Danju je u velikoj sobi sunce. S prozora se vidi staro groblje i pučina.

Noću zrcalo otvara nevidljiva vrata, pokušava me uvući. Borim se s nepoznatim silama. Čini se, mogu ući samo ja, ne i predmeti koji nas dijele. Bojim se otvora koji me ne bi zadržao.

Ogledalo i utvare nisu jedino što me uznemiruje u velikoj sobi. U njoj, u cijeloj kući, osjeća se nazočnost bivših žitelja.

Kakva je to kuća? Kad odlazim, čini se da tek putujem prema njoj. Ništa me od njenih rubova ne napušta. Osim što sam tamo provela djetinjstvo i dio načetih godina, što je to što me veže? Nalik na samostan, s lukovima koji otvaraju vanjsku stranu zida, sva je od neba i prozračnosti.

S tavana se vide otoci, daleka lađa. Čiope pod svodom grade gnijezda. Anđeli i šišmiši čuvaju prozore.

Kamenje u ogradi vrta pretvara se u lubanje okrenute vratima i tišini.

NEKAD

Nekad se čekalo na žezi: kruh, voda, parobrod.

Starice su prele vunu pred kućama, sjedile do zemlje, uz prah i vjetar.

U guštarnama skupljala se kišnica. Mekana, blaga okusa. Sva od nebeske svile.

S kišom trusio se svemir: Sjevernjača, Mliječna staza.

Voda koja nije starjela, čiji se talog ne skuplja po zidovima.

Poput maslinova ulja u kamenici, čuva svetost, napaja ovce i kamenjar.

KUHINJA

Sve su strane kuhinje jednake. Kocka u kojoj dišem, bura u pukotinama. Stijenke police pregrađene sjenama. Prazne boce u kojima se stakleni zrak. Grede zadržavaju tmicu podruma.

Hladno ognjište, kukuruzno brašno. Palenta na ulju, mekinje, počipnja.

PREMJEŠTAM STVARI

Iz jedne u drugu kuću polako premještam stvari. Sve što stane u zaborav približava se i raste.

Put dopisuju: smokva, suhozid, vjetar. Popucale vratnice. S koje god strane prišla, jedna je skrivena. Mimoilazim se s nevidljivima. Veselo šuščaju u ljetnom danu željni uzajamnih prepoznavanja. Zapiću o paučinu, njišu se s rojevima mušica.

Razmjenjujem prošlo s budućim.

Prenosim kutije, pocrnjele fotografije, mapu, slike prelomljene u napuklu staklu. Čekaju me pusta mjesta.

Pritisak o vrata istodobno načinje i skriva tajnu u bravi. Uspomene se vraćaju dalekom vremenu osušenom u kamenjaru, ništa ne oživljavajući.

Dodirujem prašinu, lagano, da se ne rasprši. Cipele, svilene haljine, suho grožđe, razbacani naokolo. I nešto prisno što me nadgleda.

PISMA MAJČINA BRATA JOSIPA IZ 1914. I 1915.

Poruke malih iscrtanih stranica govore o slabašnom zdravlju. I posve kratko o bojištu koje putuje s njime. Pita o svemu onom o čemu oni njega nisu pitali. Preporučuje da se ne zapuste ovce. Moli oca da mu pošalje cipele jer mu je na dalek put s kojega se ne vraća. I malo rakije za okrepu. Svakako komadić sira. Želi da bič rata čim prije utihne. Da se očuva na životu kako želi i svima.

SUHOZID

Suhozid je izdužena crta oteta krajobrazu. Ugrađeni kamen istodobno ga čuva i preobražava.

Gomila dio zavičaja koji ostaje unutar njegovih međa. Zemlja ga krpa i plodi na trošnim mjestima.

U čipkastu ogradu utkiva se vjetar.

I štit i utvrda pred dvojbenim bijegom. Zatrpava sam sebe.

KASNO LJETO

Sumrak nam zastire lice, i dok pričamo za stolom, kasno ljeto naginje otok prema napuštenom žalu, kosturu svjetla.

DJEDOV VRT

Unutra zemlja nadvisuje cestu. Uzdignuta gruda nagriza kamenje. Sada, kada se ruši, vrt se polako otvara svijetu.

Ljušti naslage plodnih godina. Korov zarasta djetinjstvo i brižna usta koja su sve to nadzirala.

Malo posne crvenice u gredicama, tanka blitva iz predjela žeđi.

CRTEŽ

Jelena je nacrtala kuću. Krov pokrila raznobojnim crijepom. Dodala balkon duž pročelja. Na njemu cvijeće, leptiri na laticama. Oko kuće drveni plot.

U desnom kutu sunce s tankim zrakama. Iz njega stube zvijezda.

Jelena kaže: Zvijezde su skaline niz koje Bog silazi u vrt i preko trave ulazi u kuću.

Crtež visi iznad stola uz prozor. Na nj se naslanja nebo. Sjaj dolazi s iste visine. Smokva i kamena ograda zaklanjaju obzor. Zrak se drobi u stijenama. Za lijepa vremena iskri svjetlo u škurima.

KOČAR

Riba oslobođena mreže još se neko vrijeme baca po palubi u mulju i algama. Više nije mrlja što se vukla ispod trupa broda, udarala ga skliskim bojama.

Na pučini sve su strane sjajne. Galebi se ogledaju u dubinama.

I dok riblje ljuske izranjaju prema površini, kočar otežao od plovidbe polako se usporava. Izgreben konopima i sam je lovina ostarjelu vremenu.

Godinama je uzimao od daljine, raspršena vjetra, magle, valova. Odnosio umorne posade, tiho se rasklimavao u dugim plovidbama.

PUŽEVA KUĆICA

I

Kiša izvlači puževe rogove, natapa ih mirisom. Uzdiže kućice iz mokra tla. Pun je vinograd skliskih tragova, zaslinjenih stabljika, ispremiješanih putanja.

Dugo iza kiše svjetluca polje. Oživjeli puževi nose okus raslinja, tihu sjetu. Vlaga je jezero u kojem kupaju odraze, čini se vlastiti odslik pomaže im putovati.

Omekšale trave isparuju sokove, otapa se ljekovitost bilja, zgušnjava u kapi.

Nečujne staze ostaju ispružene kao srebrni sag.

Na stablima, zidovima kuća, stubama, zatvoreni bijelom košuljicom, puževi se prepuštaju vremenu koje ih ispija.

II

U suši, prazne kućice žare toplinu odsutnih tijela.

Kasnije, vjetar ih uvlači u nevidljive prostore, podnožje zida, grobove – onamo gdje se raspadaju drevne slike.

Nadomak lubanje zemlja čuva rastočene glasove. Sipi minulo doba s ruševina starih crkvice, kapela, kosturnica. Prah dijeli mrtve i žive.

NAKON KIŠE

Nakon kiše bliži nam se sve što je bilo daleko. Isprani zastori prašine, otopljeni zidovi.

Svijet raste preko samog sebe, prema otocima koji žele izvan tamnog obzora što ih zadržava.

Sunce sja iz grmlja i opore modrine. Svjetlo privlači i najudaljeniju točku, njome se prožima.

Vidljivost se razlaže na niz ogledala. Skuplja prostor i bliješti, ali samo jedan dan.

TIHI POHOD

I

Često noću zamišljam majku pogrbljenu uza zid kako nejasnim pokretima ispunjava sobu. Zastaje pred vratima, drži ih ne ispuštajući štap. Odlazi, ona koja više neće doći.

S pomicanjem vrata širi se i sužava još nečiji obris. Škripa razlaže muk, mrvi ga i taloži sve do ruba praga.

II

Sve je pamtilo i pomagalo njezin hod. Svladavala je udaljenost voljom koja je toliko toga željela doseći.

Možda me i sada pokušava dozvati, za tiha pohoda u kojem je ništa ne odaje.

Ne znam kako, gdje i kada prolazi. Vidi li me iz daljine koja je samo njoj poznata?

NOĆU

Iz petrolejke sjena se produžila stolom. U susret joj se primiču stvari, vuna namotana na igle, očeva čarapa. Stišani glasovi. Vatra ih rasprskava. Uništava poruke zapečene u stari komin. Puna ih je kuća.

Slike podignute do pogleda kako ih je ostavila nečija ruka. Zrcalo u kojem se, premda isto, oslikava različito. Ulaz u zatvorene plohe što se naopako prema nama rastvaraju.

Ogledalo propušta i zadržava: mene nasuprot svima što su prije ovuda prolazili. Ne dodirujemo se, čak se i ne vidimo, ali se u otiscima štitimo od zaborava.

ONI ZA VRATIMA

I

Hodam starom kućom, upozoravam one za vratima da se ne pomaknu s mjesta. Obilaze prostor u kojemu su bili ili žele biti.

Možda bolje pristaju uz stvari, proširuju vidik?

II

Pokraj nas su. Cijeli grad iscrtan je njihovim kostima. Protegnuti korijenjem u prahu i peludu putuju za nama i ispred nas.

ZGUSNUTA CRNINA

Tama koju zatvaram ruši se po meni, klizi i puni još veći mrak. Raste u naslagama.

Oslobođeni pritiska vidljivosti šetaju odrazi. Predmeti uvučeni u sebe zgusnuta crnina. Ničija ih ruka ne odmjerava. Čuvaju me kao dio svojeg opsega.

ČUVARICA ODSUTNIH

Napuštena kuća iznova oživljuje, otvara se i daruje sve što je čuvala u samoći. Zadah plijesni, škripa dotrajala poda. Napukline pokazuju prisnost sa svime što je uvučeno u njih. Samo se ponekad vidi sve istrošenija unutrašnjost zidova.

Kuća, čuvarica odsutnih i njihova neprestana čežnja. Premda načeta po bridovima, skuplja misao što ju je gradila. Zvijezde se suglašavaju izdaleka. Šutljive, čuvaju njezin oblik.

SKUPA S UTVARAMA

I

Dom, sad pripitomljen, diše skupa s utvarama. Studen visi u kutovima. Stvrdnuta u lišću, peteljka dana sve se više prikriva.

Kasna jesen šušti suhim sjenama.

Doba je večere kad se odmara sve danje.

Tišina rubi putove.

II

Iako je zdjela na stolu i u njoj blitva, nitko da sa mnom podijeli oskudno obilje.

Križ iznad stola razapinje vrijeme.

ZDUŠNA OBOSTRANOST

Vjerujem da je i samim rasporedom pjesama u ovoj zbirci Andriana Škunca željela pomoći njihovu boljem razumijevanju i primjerenijem čitanju. Ne može stoga biti slučajno što su na uvodnom mjestu čak tri teksta sa stanovitim zajedničkim svojstvima. Ako na prvi pogled i nije očigledna veza između jedinica naslovljenih „Drvorez iz 1493.“, „Škarama oblikujem zamišljeno“ i „Bilježnica“, pri drugom doticaju s njima svakako ćemo zamijetiti kako je riječ o nekoj dvodimenzionalnoj zbilji, o pomalo „papirnatom svijetu“, o uvjetnom ontološkom statusu objekata o kojima se govori. I prije ulaska u pjesmu, naime, sve je kanda stilizirano i prešano, svedeno na tanku ploču ili pak samu površinu, odraženo u više ili manje razgovijetnim znakovima.

Slično bismo mogli kazati za mnoge druge motive ranijih i kasnijih radova iste autorice. Indikativna je njezina fascinacija starim fotografijama i pismima, rječita zaokupljenost zidovima, vratnicama, ormarima. Talozi prošlosti i prolasci različitih bića ostaviše traga ne samo na osjetljivim emulzijama nego i na tvrdoj kori mnogih predmeta. Kao što hvata bjeguće prizore nekakvog filma na „platnu noći“, pjesnikinja isto tako kaptira meke obrise oblaka u kadru prozora. U oba slučaja planovi viđenja su spljošteni, pozadina se izjednačuje s prednjim planom, dohvatljivo i nedohvatljivo pretapaju se jedno u drugo.

Zrcalo je idealan primjer uokvirene plohe koja, međutim, računa s trodimenzionalnim oblicima ispred sebe i s njihovim iluzioniranim odjekom „u sebi“. Ono je i simbol metalikovne ili meta-literarne (pa prema tome i „metafizičke“) aktivnosti, općenito refleksivnog odnosa prema pojavnosti. Andriana Škunca bira za naslov najnovije knjige sintagmu koja naglašava ono nutarnje i nedodirljivo, doslovce: onostrano. To ipak čini na način koji pretpostavlja konkretnost „ovostranoga“, fizičkoga i zemaljskoga, jer je jedno jamačno uvjet drugoga.

Za ovu je pjesnikinju i knjiga sama predmet poput zrcala, što bi se u stanovitoj mjeri moglo kazati i za bilježnicu, za pismo i za fotografiju, pa i za pojedinačnu stranicu. Uvijek je ispred nje stanovita zbilja, koja je pak u njoj na određeni način transformirana. Pisanje je, dakle, put prelaženja s jedne strane na drugu, elastična otvorenost materije prema duhu i raspoloživost „savršene“ praznine (kako srebrnim slojem podloženog stakla tako i bjeline papira) prema punini raznih fenomena. Na zamišljenom bridu knjige zbiva se susret slika i pojmova, slavi zajedništvo natuknica i izraza, postiže zdušna obostranost.

Drugačije rečeno: u ovoj se knjizi spajaju i prožimlju dva glasa Škuncina pjesništva. Prvi i drugi ciklus, naime, okupljaju pjesme najizravnije pobuđene predmetima, krajolicima i ambijentima zavičajnog ili uže kućnog prostora, dok su u trećem ciklusu (s dijelom drugoga) grupirani tekstovi izazvani uglavnom odsutnošću neposrednog sugovornika. Pa ako u nekim pjesmama prevladava vrlo određeni objektivni korelativ, preostale pak tvore svojevrsan subjektivni korektiv. S jedne strane rečenice kao da idu prema ruci koja ih ispisuje, s druge ruka koja piše priziva riječi i izaziva spomene i susrete na papiru.

Ali ta podjela nije ni stroga ni potpuna. Sva su stanja i sve situacije podjednako bremenite samoćom, obilježene sjenama, impregnirane ozbiljnošću. Premda bismo rekli da je inventura otočnih soba i omeđenih polja više zasnovana na viđenju, a analiza i tumačenje nutarnjih projekcija na osluškivanju, u svim su slučajevima oko i uho neophodni instrumenti i dragocjeni posrednici.

Papir je i eksplicitno imenovan, kao povlaštena membrana između svjetova i vremena. Logično, jer jači katalizator Škuncinih pjesama ipak je pismo a ne govor. Štoviše, izričito se spominje model pisma ili dopisnice kao način obraćanja drugima. Bila ta pisma upućivana i mrtvima ili ne više postojećima, uvijek su dobrodošla da razbiju začarani krug samodostatnosti, da prisile riječ na nemirenje sa sudbinom neutralnog bilježenja.

Razgovor o bipolarnosti mogli bismo nastaviti i kao pitanje istodobnog kontinuiteta i mijena, a račvanje otčitati kao povremenu prevlast sad centrifugalnih sad centripetalnih pomaka. Kome dvojnost izgleda samo tematskom – s jedne strane kuća i sredozemni otok, a s druge putovanje i kontinentalni pejzaž – neka ne zaboravi da takve topološke krajnosti ne mogu ostati bez posljedica i po način pisanja. S ponešto pretjerivanja formulirat ćemo tezu o čitavom rasponu od statične vizije do dinamične imaginacije.

Dosadašnji pjesnikinjin opus pretežno je bio u znaku ukorjenjivanja, introvertnog vraćanja izvorima i identifikacije sa zavičajnim krajolikom i predmetima. Na samom kraju tog postupka, na dnu „pronađenog“ prostora, međutim, nije vrebala difuzna neodređenost ili gubitak vlastitih svojstava nego je stajao zahtjev za sabiranjem, sažimanjem, redukcijom na bitno. S tekovinom posvojenog ili nanovo osvojenog ishodišta lakše se zatim moglo ići po „tuđim“ ambijentima, jer ih se dalo odmjeravati po svojem metru i uvlačiti u poznate koordinate i sustav znakova.

Autorica *Napuštenih mjesta* i *Kratke sjene podneva* ekstrahirala je iz mediteranskog krajolika specifičnu slikovitost i čak moral postojanja. Konkretno novaljski, paški lokalitet s

posebnom žestinom prizvanih prizora, postao je globalnom metaforom nekog trpkog i trpnog, ugroženog univerzuma. Nezavisno od objektivnosti viđenja, jer je pogled uvijek bio ekspresionistički deformiran i emocionalno obojen, činjenica jest da je u ranijoj fazi Škuncina pjeva eksterijer najčešće fingirao kao pokazatelj zbilje. To jest, sasušeno raslinje, burom išibano bilo, solju izgríženo kamenje ili valovima izbrazdana pučina uzdignuti su u svojevrzne simbole trpnje i otpora, oporosti i nepotkupljivog bivanja.

Knjigom *Pomaci, tišine* Andriana Škunca je započela, uvjetno rečeno, fazu interiorizacije. Od pogleda nije odustala samo što je on sve više obuhvaćao ljudske tragove i povijesnu patinu, a sve manje ogoljeli prirodni element. Rakurs je, dakle, postajao sve bliži, sve pristraniji, razmjeri sve komorniji, a slojevi sve dublji. Nakon sondiranja kolektivne stratigrafije i baštine predaka došla je polako na red i vlastita intimna povijest. Pjesma u prozi je samo naizgled sredstvo deskriptivnog fiksiranja izvanjskog svijeta, a zapravo je prikladan medij samopromatranja, uključujući i otvaranje prema neposrednoj afektivnoj sferi.

Andriana Škunca, dakako, nije pala u napast da načini egzaktnu inventuru svojega doma, odnosno boravišta, a još manje da ispiše nekakav sentimentalni dnevnik. Sve stvari i svi zakutci evocirani njezinim perom nadmašuju puku privatnost a ne upadaju u općenitu slikovitost. Prevladala je hijerarhija poetske nosivosti, izbor po srodnosti, neodložnost izricanja. Paralelno s takvim sužavanjem fokusa, međutim, pjesnikinja je nastavila razrađivati i starija tematska područja i naslućivati moguća projektivna širenja, tako da put *Pomaci, tišina* nije postao jednosmjernim uviranjem u samu sebe, definitivnim gubljenjem u magmi uspomena.

Najnovije pjesme dijelom nastavljaju potragu za izgubljenim vremenom, dijelom teže fenomenološkom evidentiranju ambijenta, a dijelom upućuju prema ekskluzivnom prostoru pisanja. Ipak, autoričino govorenje pomiruje i ujednačuje sve te motivacije, dajući neophodnu koherentnost tona. Ništa prirodnije – kao što se tri vremenska aspekta dodiruju u jednom te istom prostoru ili, još bolje, u istom tijelu, tako se u tkivu Škuncine pjesme povezuju doživljaji i zapamćenja s trenutkom bilježenja, često još i s predvidivim čitateljskim odmakom.

Prilikom jednoga predstavljanja rukoveti ovih tekstova na radiju, zajednički im je nazivnik (odnosno, „radni naslov“ zbirke) bio *Zrnca*. Doista, slobodno nanizane značenjske jedinice imaju svježinu jednokratnih viđenja i povlaštenih odbljesci (makar u krhotinama zrcala). Svjetlost je njihova narav i temelj. Smijemo zamisliti da su ta zrnca prozračna, prozirna, blistava, od leda ili od stakla, jer su u njima – s odgovarajućom jasnoćom i određenošću –

kristalizirane, prelomljene i odražene mnoge čiste slike. Smijemo pretpostaviti da se na njihovim glatkim oblinama odražavaju (kao na malim konveksnim zrcalima) izobličeni i umanjeni prizori okolnog svijeta. A i ono što je trošno i propadljivo, okupano u britkoj bistrini Škuncine riječi zadobija nešto od dostojanstva minerala.

Teško bi bilo pobrojiti i doslovno spominjana svjetlucanja, koja od ovih pjesama čine prava mala sazviježđa: od kapi mora pretvorenih u staklena zrna do praznih boca u kojima se zrak stakleni, od kuglica bora koje isijavaju davninu do staklenih ptica i čak anđela staklenih krila pa sve do čitavog zraka koji se drobi u iskrice svjetla – da i ne spominjemo iskusno upozorenje kako putovanje vraća raznobojne točkice svjetla.

Riječi-prostori približavaju ono što je daleko, ali *riječi kolebljivih značenja* traže podršku i iz blizine. Stoga Andriana Škunca ne grabi samo vodu iz mannovskog „bunara prošlosti“ (vodu, koja u njezinoj verziji nije starjela, a poput ulja sačuvala je svetost), nego uzima i iz „priručnog materijala“, pa se usuđuje imenovati i naizgled trivijalne stvari kao što su sapun, košulja, čaša piva, preprženi kruh, miris kave, maslac i sl. Štoviše, stari bicikl naslonjen na drvo uzdiže se u njezinoj novoj kozmogoniji poput planine, a brodovi iz očeva sjećanja nisu manje dostojanstveni od jedrenjaka graviranog na drvorezu iz 1493.

Zatvoreni blok pjesme u prozi ima kod ove pjesnikinje, čini se, i neslučajnih podudarnosti s geometrijom i arhitekturom mnogih pobuđenih scena: od kocke sobe, četvorine zida, kvadrata zrcala, okvira kreveta, pravokutnika vrata do križa prozora. Prozor i vrata pritom su i idealni posrednici između blizine i daljine, indeks pounutarnjenja krajolika i eksteriorizacije prisnog svijeta stvari. O zrcalu da i ne govorimo ponovo, jer u njemu se sabire intimni pogled i pomoću njega se ponire u dubinu, seli u vremena onih koji su prije nas na istom mjestu bili.

To su istodobno *oni iza vrata*, oni koji su ostavili znakove što i sada zrače, jer su energiju uložili u rad gotovo sakralnih svojstava i žrtvovali se s uvjerenjem i predanošću tako da im je ulog prihvaćen i uzvraćen. Njihove su sjene naličje dnevnog izgleda stvari, javljaju se u svakoj napuklini priručnih predmeta i u svakoj bori živih bića. Korišteni alat, upotrebljavano pokućstvo, naslijeđena svojstva, obnovljene rane – sve su to načini dijakronog povezivanja oporog i elementarnog otočnog univerzuma – što u djelu Andriane Škunce zadobija paradigmatičke razmjere, a istodobno sasvim specifičnu i osobnu neponovljivost izraza.

Andriana Škunca je danas jedan od rijetkih pjesnika našeg jezika s mogućnostima dostojnog i dostojanstvenog korištenja konkretne evokacije. Pravo i pokriće za to stekla je upravo

svjesnim uzmicanjem od denotativnih krajnosti i inzistiranjem na tvarnosti samog teksta, koji ne opisuje niti prepisuje već koristi sve slojeve – makar išarane, prebrisane, precrtane ili prekrizene – riječi. Uz sintaktičku i semantičku elastičnost karakterističnu za pjesmu u prozi, bitan je i čisti lirski supstrat nezavisan od bilo kakvih ritmičkih ili grafičkih dosjetki. Stoga svakako zaslužuje pažnju, ali je i neposredno izazivlje, te će svatko tko započne čitati *Drugu stranu zrcala* vrlo brzo biti privučen i uvučen.

Tonko Maroević

Andriana Škunca

Rođena 1944. u Bjelovaru, ali je podrijetlom iz Novalje na otoku Pagu, gdje je provela djetinjstvo, a i danas živi veći dio godine. Na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu studirala je jugoslavistiku i komparativnu književnost. Zastupljena je u brojnim domaćim i stranim antologijama, a njezina poezija prevedena je na gotovo sve europske jezike.

Knjiga *Novaljski svjetlopis* (1999), s pedeset autoričinih fotografija prevedena je na njemački (*Lichtschrift von Novalja*, preveo Matthias Jacob, Daedalus Verlag, Münster, 2008) i češki (*Zvon ve studeni / Novaljsky' světlopis*, preveo Dušan Karpatski, Fori Prague, Praha, 2009).

Sastavila antologiju hrvatskih pjesama u prozi *Naša ljubavnica tlapnja*, sa Zvonimirom Mrkonjićem i Hrvojem Pejakovićem (1992).

O samoniklim maslinicima Luna, na otoku Pagu napisala je monografiju *Biblijski vrt / Sveta zemlja lunjskih maslina*, opremljenu vlastitim fotografijama (2013), te knjigu poetskih eseja, putopisno dnevničkih zapisa *Hodopis rubovima otoka*, opremljenu vlastitim fotografijama (2013).

Osim poezije piše književne kritike i poetske zapise o likovnim umjetnicima, a tijekom posljednja dva desetljeća posebno je zapažena kao umjetnička fotografinja. Njezin fotografski opus nadahnut je otočkim hodopisima. Tijekom višegodišnjih pješačenja krajolicima Novalje i otoka Paga, zabilježila je mnoge *neponovljive* ambijente i ugođaje. Srođena s otokom pjesnikinja nalazi trajnu inspiraciju u skrovitim i napuštenim mjestima u kojima je pohranjena energija otočkih žitelja, tragovi svakodnevnice i baštine.

Dosad je održala niz samostalnih izložbi u Hrvatskoj, Austriji, Njemačkoj i Češkoj. Fotografije su joj u više navrata prikazivane na HTV-u, u emisiji *Fotografija u Hrvatskoj*. Petar Krelja snimio je 2005. dokumentarni film u produkciji HTV-a pod nazivom *Andriana*, u kojem je kroz stihove predstavlja i kao vrsnu fotografinju.

Objavila je deset knjiga pjesama: *Do neba bijelo* (1969), *Kratka sjena podneva* (1973), *Pomaci, tišine* (pjesme u prozi, 1981), *Napuštena mjesta* (1985), *Druga strana zrcala* (pjesme u prozi, 1988), *Korijen zid kutija* (1992), *Zeleni prah* (pjesme u prozi, 1994, 1995), *Novaljski svjetlopis* (pjesme u prozi, s pedeset autoričinih fotografija, 1999), *Predivo sve užih dana* (izabrane pjesme, izbor i pogovor Zvonimir Mrkonjić, 2002), *Vrijeme se zanjihalo* (2015).

Nagrade: Nagrada Društva hrvatskih književnika Tin Ujević za najbolju zbirku pjesama za *Novaljski svjetlopis* (1999); Nagrada Vladimir Nazor za zbirku izabranih pjesama *Predivo sve užih dana* (2003); Nagrada HAZU 2003. za zbirku izabranih pjesama *Predivo sve užih dana* (2003); Nagrada Goranov vijenac za cjelokupni pjesnički opus (2006); Nagrada grada Novalje (2016); Nagrada Visoka žuta žita (Drenovci, 2018); Nagrada Vladimir Nazor za životno djelo (2020); Nagrada Kvirin za ukupan prinos hrvatskom pjesništvu (2020).

Biblioteka Online

knjiga 191

Andriana Škunca

DRUGA STRANA ZRCALA

© 2021 Andriana Škunca

© za elektroničko izdanje: Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, 2021

Izdavač

Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, Zagreb

Za izdavača

Krešimir Pintarić

Urednik

Krešimir Pintarić

Fotografija

Andriana Škunca

Objavljeno

26. svibnja 2021.

ISBN 978-953-345-833-5 (HTML)

ISBN 978-953-345-834-2 (EPUB bez DRM)

ISBN 978-953-345-835-9 (PDF)

ISBN 978-953-345-836-6 (MOBI)

Prvo izdanje

Grafički zavod Hrvatske, Zagreb, 1988.

**Knjiga je objavljena uz financijsku potporu
Grada Zagreba i Ministarstva kulture i medija
Republike Hrvatske.**